

Kg kraftfôr per kg kjøtt!

Nytt produksjonsmål for saueholdet.

Av Finn Avdem, fagsjef småfe Nortura og Stig-Runar Størdal, rådgiver småfe, Nortura

Det vil i 2017 bli lansert et nytt produksjonsmål i sauekontrollen som heter "kg kraftfôr per kg kjøtt". Produksjonsmålet skal gi sauebrukerne, på en enkel måte, oversikt over eget kraftfôrbruk. Et slikt produksjonsmål vil også være et nyttig verktøy i forbindelse med rådgiving. Storsamfunnets ønske om oversikt over saueholdets bruk av fôrmidler, vil også bli ivarettatt.

Produksjonsmål

I norsk sauehold har vi stort fokus på å ha gode mål for god produksjon. Nortura har ROS-analysen, som måler utvikling i slaktkvalitet og inntekter (per kg og dyr). De som er medlemmer i Sauekontrollen får i tillegg andre produksjonsmål, blant annet lam per sau, tilvekstrapporter, lammetap, m.m. En god produksjon er en forutsetning for god økonomi. Lammet betaler godt for god produksjon fordi kjøttprisen generelt er høy, og kvalitetsbetaling gjør at den som produserer god slaktekvalitet får best pris. Mange av de statlige tilskuddene er per kg eller per lam og rigget slik at det må ei minstevekt eller minstekvalitet til, for å få tilskuddet. God produksjon er derfor også viktig for den delen av inntekta til sauebonden som kommer fra felleskapet. Gode måltall for produksjon skal vi derfor ha framover også.

Vi vil likevel stille spørsmål ved om det for sauenæringa også er viktig med måltall for hvordan produksjonen foregår. På lammekongressen starter vi denne bolken med et innlegg om hva som kjennetegner bruk med rimelig og dyrt grovfôr. Grovfôrprisen er et viktig måltall som alle bør ha et forhold til.

I dette innlegget skal vi ta for oss et produksjonsmål som heter «kg kraftfôr per kg kjøtt».

Hvorfor er det viktig å vite "kg kraftfôr per kg kjøtt"?

Landbrukspolitikk

Team småfe i Nortura får ofte spørsmål om hvor mye kraftfôr som brukes for å produsere 1 kg lammekjøtt. Spørsmålet kommer fra forbrukere, sauebøndene sjøl og myndighetene. Det dreier seg ofte om argumenter for å støtte sauenæringa. Sauebonden henter en stor andel av sin inntekt (over 50 %) fra overføringer fra Staten. I det ligger en bekreftelse på at sauehold er ei viktig samfunnsnyttig næring. Det betyr også at samfunnet vil ha interesser i hvordan saueholdet drives. Blant annet om den næringa sauen får, er med på å tjene samfunnsinteresser som åpne kulturlandskap, spredt bosetting, m.m. Det hevdes også, gjerne med henvisning til faglige tester, at lam fôret med gras, har mer gunstig sammensetning av fettsyrer, enn lam fôret med mye kraftfôr.

Så er det argumentert med at sau (og andre drøvtyggere) kan omdanne gras og andre vekster, som er ufordøyelig for mennesker, til menneskeføde i form av kjøtt. I tillegg kan man fra sauen også bruke ull, skinn (og andre produkter). Hvis det viser seg at man bruker like mye, eller mer kraftfôr for å produsere lamme- og sauekjøtt, enn å produsere f.eks. svinekjøtt eller kylling, så kan det argumenteres med at det da vil være mer ressursvennlig å produsere svinekjøtt eller kylling.

I tillegg har vi metanproblematikken i klimadebatten, men den går vi ikke inn på her.

Så hvor mye kraftfôr eter norske sauer? Svaret er, noe beskjemmende; vi vet ikke. I allfall ikke nøyaktig. Det er heller ingen andre som vet helt nøyaktig. Det er gjort beregninger fra andre, med ulikt resultat.

Forsker Ola Flaten i NIBIO og Odd Magne Harstad, NMBU, har beregnet at det brukes 2,1 kg kraftfôr per kg kjøtt. En annen forsker i NIBIO, Arne Grønlund, har beregnet at det går med 4,1 kg kraftfôr per kg kjøtt fra drøvtyggere. Her er det da ikke skilt mellom sau/lam og andre drøvtyggere. Handbok for driftsplanlegging forutsetter 2,1 kg kraftfôr per kg kjøtt i sine kalkyler. Ut fra de erfaringer vi har i Nortura Team småfe, tror vi nok at Flaten og Harstad er nærmest virkeligheten.

Vi tror at for å være troverdig i samfunnsdebatten, men også for å kunne drive god rådgiving til enkeltbrukere, vil være viktig at vi får eksakte mål for hvor mye kraftfôr som brukes.

Økt fokus på god grovfôr kvalitet

Det bør også være interessant for den enkelte bruker å vite hvordan eget kraftfôrforbruk ligger. Vi som har vært rådgivere for sauebonden, kjenner etter hvert "kundene" våre godt: Sauebonden er lærevillig, flink til å ta markedssignal, flink til å samarbeide og dele kunnskap med gode kolleger, og ikke minst, mange har et utstrakt konkurranseinstinkt! Vi er derfor sikre på at dersom vi lager et godt måltall for kg kraftfôr/kg kjøtt i Sauekontrollen, så vil dette øke interessen for å produsere godt grovfôr og gode beite.

Derfor kommer Sauekontrollen i løpet av 2017, etter initiativ fra Nortura, til å lansere muligheten for å registrere kraftfôr. For å gjøre dette må man ha oversikt over innkjøpt mengde kraftfôr gjennom året. For å få nøyaktig forbruk, må man dessuten vite mengden kraftfôr på lager ved årets start og slutt. Hvis mengde kraftfôr legges inn ved bilagsføringa i regnskapet, så er det enkelt å ha oversikt over kraftfôrforbruket og legge dette inn i Sauekontrollen. Videre må man for å få kg kraftfôr per kg kjøtt, ha med seg antall kg slaktet gjennom året og dyretallet ved årets begynnelse og slutt. Disse måltallene kommer automatisk fram hvis man holder sauekontrollen oppdatert.

Hvorfor bruker vi kraftfôr?

Det er egentlig et spørsmål om energi og protein. Det handler om at sauen skal få tilstrekkelig fôring, slik at den skal produsere det vi krever av sauen.

Typisk eksempler når vi bruker kraftfôr er:

- Flushing i forbindelse med parring
- Søyer og påsettlam gjennom vinteren
- Høgdrektighet
- Lamming til beiteslipp
- Slutfôring av lam om høsten
- Overskuddslam (kopplam)

Vi vil presisere at man ikke bør gå ned på/kutte ut kraftfôr, ut fra en tankegang om at «vi skal ikke bruke kraftfôr, uansett». Sauene, spesielt i høgdrektigheta og etter lamming, må få tilgang til tilstrekkelig næring. Det er både dårlig økonomi og dårlig dyrevelferd å underføre dyra i tida før og etter lamming. Det kan være vanskelig å dekke sauenes energibehov uten bruk av kraftfôr om våren.

Mindre bruk av kraftfôr vil derfor kreve et bedre grovfôr, eventuelt andre produksjonsmessige tiltak.

Økonomi for enkeltbrukeren

Produksjon av godt grovfôr og beite krever arbeid og kunnskap. Sammen med fornuftig mekanisering, blir grovfôrprisen lågere enn kraftfôrprisen. En stor andel grovfôr og beite i fôret til sauen, er da med å gi høyere arbeidsinntekt til sauebonden. Et eksempel her kan være slutfôring av lam på gode beite sammenligna med slutfôring på kraftfôr og innhøsta grovfôr.

Fôrkostnaden med å slutfôre 30 lam fra 35 til 45 kg kan se slik ut:

Slutfôring		30 lam slutfôres fra 35-45 kg		
	Fem kraftfôr/grovfôr	kr/Fem	Fôrkostnad i kroner	
Grovfôr	416	2,3	956	
Kraftfôr	736	4,1	3 016	
		Sum	3 973	

	Fem beite	kr/Fem	Fôrkostnad i kroner	
Raigras/håbeite	1182	1,3	1 537	

Forskjell	2 436		
-----------	-------	--	--

I dette eksemplet har sauebonden ca kr 2 500 for å lage et godt haustbeite til de 30 lamma. Ikke all verden kanskje, men det er mange slike regnestykker som skal være med å gi en brukbar arbeidsinntekt til sauebonden.

Eksempler beregnet med Nortura sauefôring

I Nortura har vi et fôrplanleggingsverktøy, Nortura Sauefôring. Dette er et regneark som kan lastes ned fra Småfesidene på Medlemsportalen. Vi har omarbeidet dette regnearket og gjort noen beregninger på hvordan ulike tiltak kan påvirke det nye måltallet "kg kraftfôr/kg kjøtt".

Utgangspunktet er gården til Nora Tura, hvor det er en besetning på 160 søyer og 60 påsettlam.

Saukontrollen viser følgende tall:

2,2 levendefødte lam per voksen søye og 1,7 lam per påsettlam

Det er 15% lammetap, dvs 297 slaktelam eller 1,5 slaktelam per sau. Middel slaktevekt på lam er 19 kg. Graset høstes delvis ved full skyting (0,78 FEm/kg TS), men noe førsteslått høstes litt tidligere (0,85 FEm/kg ts). Surfôret av det tidligst høsta graset blir brukt fra lamming til beiteslipp som varer i ca 20 dager. Vårbeiteperioden varer i ca 30 dager. Som hovedregel tar ikke Nora fra overskuddslam, men lar søyene gå med lamma sine på sommerbeite. 200 av slaktelamma blir derfor satt på slutfôring; ca en måned på grovfôr og kraftfôr. Nora har da dette fôrregneskapet (vi regner 1 FEm kraftfôr = 1 kg kraftfôr):

FEm grovfôr/beite		Kg kraftfôr				
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	kg kraftfôr pr kg kjøtt
71958	360	24514	123	1,5	37,5	3,27

Nora synes at kraftfôrforbruket er for høyt prøver ut ulike tiltak for å redusere kraftfôrforbruket.

1) Tidligere høsting av grovfôret

Et alternativ er at Nora høster graset tidligere slik at grovfôret kan dekke en større del av fôrbehovet. Dersom hovedtyngden av grovfôret høstes ved 0,85 Fem/kg ts og lammingsfôret ved 0,93 Fem/kg TS ser fôrregnskapet slik ut:

FEm grovfôr/beite		Kg kraftfôr					Virkning:
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	Kg kraftfôr pr kg kjøtt	
84715	424	15061	75	1,5	37,5	2,01	-1,3

Vi ser at dette tiltaket reduserer kraftfôrforbruket betydelig, men at Nora må høste mer grovfôr. Enten må Nora få tak i tilleggsareal, eller bli en dyktigere grovfôrprodusent slik at avlingene økes med snaut 20%.

2) Slutfôring på kvalitetsbeite

Nora synes det går mye kraftfôr til å slutfôre lam. Et alternativ er å slutfôre lamma på raigras- og håbeite. Da vil fôrregnskapet se slik ut:

FEm grovfôr/beite		Kg kraftfôr					Virkning
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	Kg kraftfôr pr kg kjøtt	
77447	387	19072	95	1,5	37,5	2,54	-0,7

Dette tiltaket vil også redusere kraftfôrbehovet betydelig. Nora må da legge arbeid i å lage et godt høstbeite. Siden raigras ikke overvintrer de fleste steder i Norge, vil arealet med raigras ikke kunne brukes til vårbeite. På den andre sida vil et år med raigras være positivt med tanke på ugrasbekjemping, bruk av husdyrgjødsel og meravling åra etter.

3) Seinere lamming

Etter lamming er fôrbehovet stort. Dette fôrbehovet kan for en stor del dekkes av grovfôr dersom søya slippes på vårbeite. Nora ønsker derfor å vurdere utslaget ved å utsette paringa 14 dager, slik at innefôringsperioden blir ca ei uke. Da vil fôrregnskapet se slik ut:

FEm grovfôr/beite		Kg kraftfôr					Virkning
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	Kg kraftfôr pr kg kjøtt	
70388	352	21505	108	1,5	37,5	2,87	-0,4

Dette tiltaket påvirker også kraftfôrforbruket betydelig, men før det gjennomføres må Nora vurdere følgene av å utsette lammingsstidspunktet. Dersom slaktetidspunktet skal være som i dag, må den daglige tilveksten fra fødsel til slakt økes. Lam som slippes i utmark skal være robuste og tåle utfordringene med utmarksbeiting. Lammingsstidspunktet må også vurderes ut ifra det.

4) Alle søyer går med maks to lam og alle åringer med maks ett lam på utmarksbeite

Nora ønsker å vurdere kjøp av mjølkeautomat til overskuddslam og ta fra et lam fra alle trillingsett fra voksne søyer og et lam fra alle tvillingsett fra påsettlamma. I overkant av 70 lam vil da bli fôra opp som overskuddslam. Disse trenger 141 FEm med mjølkeerstatning og kraftfôr i tillegg til grovfôr. Hun regner med at alle søyene vil være i bedre hold når de kommer fra utmarksbeite fordi de har gått med færre lam, og derfor trenger de bare vedlikeholdsføring etter innsett. Nora regner også med at bare 50 av slaktelamma trenger slutfôring når det går færre lam med søyene. Da ser fôrregnskapet slik ut:

FEm grovfôr/beite		Kg kraftfôr					Virkning
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	Kg kraftfôr pr kg kjøtt	
72332	362	22781	120	1,5	37,5	3,0	-0,3

5) Lavere lammetall

Hvordan vil kraftfôrforbruket per kg kjøtt bli påvirket av en lavere produksjon? Nora ønsker derfor en vurdering av hva som skjer med kraftfôrforbruket dersom produksjonen reduseres ved å føre og avle for et lågere lammetall. Dersom de voksne sauene i snitt får to lam og åringene ett lam, ser fôrregnskapet slik ut:

FEm grovfôr/beite		FEm kraftfôr					Virkning
Totalt	pr sau	Totalt	pr sau	Slaktelam pr sau	Kg kjøtt pr sau	Kg kraftfôr pr kg kjøtt	
69747	349	15519	78	1,2	31,5	2,47	-0,8

Vi ser her at redusert produksjon også fører til litt lågere kraftfôrforbruk pr kg kjøtt fordi kraftfôrbehovet går ned med 45 kg pr sau.

Ved å redusere produksjonen går en selvfølgelig glipp av inntektsmuligheter. Vi regna litt på økonomien med å føre opp overskuddslam i 2016. Her kom vi fram til ca kr 700 pr overskuddslam i et kraftfôrbasert oppdrett, eller snaut kr 50 000 i reduserte inntektsmuligheter dersom Nora har samme lammetallet som i eksempel 4, men tok jobben med å føre opp 70 overskuddslam.

Økonomi med bedre grovfôr kvalitet

Økonomien ved å dekke en større andel av fôrbehovet til sauene med godt grovfôr, kommer an på hvilken grovfôr- og kraftfôrpris en har. Kraftfôrprisen vil variere med frakt, emballasje, kvantum en kjøper osv. Prisen pr FEm ligger kanskje rundt kr 4 per kg. I et tidligere innlegg i dag har vi hørt om hva som kjennetegner sauebruk med dyrt og rimelig grovfôr. I Nortura sin standard dekningsbidrag-oppsett tar vi utgangspunkt i prisen på en FEm rundballesurfôr, der en sauebonde leier pressing og pakking. Vi har beregnet denne prisen til kr 2,30 pr FEm. Sauen høster også mye av grovfôret som beite, som er et rimeligere grovfôr, fordi det ikke skal konserveres eller fraktes. Dersom vi regner en middels grovfôrenhet til å koste 1,90, så har en igjen kr 2,10 per FEm kraftfôr som blir erstattet av godt grovfôr. Sparer en 50 kg kraftfôr per sau, betyr det 100 kr ekstra per sau til å betale regninger med.

En annen side av dette regnestykket er at drøvtyggervomma først og fremst er konstruert for å fordøye grovfôr. Det betyr at dersom sauene skal produsere godt, er den avhengig av god grovfôr kvalitet.

Konklusjon

Måltallet "Kg kraftfôr pr kg kjøtt" i Sauekontrollen skal først og fremst være et mål for sauebonden på hvordan produksjonen foregår, og en stimulans til å produsere godt grovfôr og bedre egen økonomi.

Dersom mange rapporterer inn kraftfôrforbruket sitt, så vil det også gi et godt bilde på hvordan virkeligheten er når det gjelder kraftfôrforbruket i norsk sauehold.

Forbrukeren kjøper lam først og fremst fordi det godt. Ved å kunne vise til et moderat kraftfôrforbruk pr kg kjøtt, gir vi kundene våre enda et argument for å kjøpe mer lam.